

سنجش میزان تاثیر گذاری بازیگران احتمالی جنگ زمینی آینده در منطقه شرق و جنوب شرق ایران

سید علیرضا قاضی میرسعید

دانشجوی دکتری دانشگاه صنعتی مالک اشتر و مربی دانشگاه افسری امام علی (ع)، (نویسنده مسئول)
Afsar1354@yahoo.com

حمیدرضا فر نوک زاده

دانشیار دانشگاه صنعتی مالک اشتر

حسین ولیوند زمانی

استادیار دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

سید اصغر جعفری

استادیار دانشگاه صنعتی مالک اشتر

ابوالفضل باقری

استادیار دانشگاه صنعتی مالک اشتر

تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۲/۰۳

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۷/۰۲

چکیده

شناخت قابلیت‌های مورد نیاز در جنگ‌های زمینی احتمالی آینده، مستلزم شناخت بازیگران و کنشگران کلیدی با میزان تاثیرگذاری بالا و تحلیل آنهاست. بنابراین شناخت این قابلیت‌ها، لازم است ضمن شناسایی بازیگران احتمالی، میزان تاثیرگذاری آنها نیز شناسایی شود. ماتریس سنجش قدرت نفوذ - سطح منافع بازیگران مدلی است از فرآیند تحلیل بازیگر که امکان تعیین میزان تاثیرگذاری را فراهم می نماید. بنابراین این تحقیق با هدف سنجش میزان تاثیرگذاری بازیگران احتمالی جنگ زمینی آینده در منطقه شرق و جنوب شرق ایران کشور که یکی از مناطق مناقشه خیز کشور است، انجام گرفته است. این تحقیق از نوع آینده پژوهانه بوده و در این راستا با شش گروه خبره مصاحبه انجام شد. سپس با استفاده از مدل ماتریسی ۳*۳ سنجش قدرت نظامی - منفعت ارائه شده در این تحقیق، بازیگران احتمالی جنگ زمینی آینده در منطقه مورد نظر در پنج سطح تاثیرگذاری، سطح بندی شدند.

واژه‌های کلیدی: آینده پژوهی، جنگ زمینی آینده، ماتریس قدرت نفوذ - سطح منافع، تحلیل بازیگر، بازیگران جنگ.

۱- مقدمه

جنگ یکی از دیرپاترین پدیده‌های جامعه انسانی است و از دیرباز تاکنون جامعه ای را نمی توان یافت که به گونه ای درگیر جنگ نبوده باشد. جنگ پدیده‌ای در حال تکامل است که ابعاد و حالات گوناگون داشته و دوره های تکاملی متنوعی را طی نموده است. همچنین با گذر زمان نیاز به بازنگری در انگاره های قدیمی مربوط به جنگ و باز شکافی آن ضرورت می یابد. (کرفلد، ۲۰۰۶)

شواهد مشخص در جنگهای اخیر نشان می دهد که ماهیت جنگ به سرعت در حال تغییر و تحول است. راهبردهای کشورهای قوی و ضعیف توأمان دچار تغییر گردیده و نوع حضور و میزان حضورشان در جنگها و شیوه های جنگیدن آنها نیز دستخوش تغییرات اساسی قرار گرفته است. جنگهای اخیر نظیر طوفان صحرا، جنگ یمن، جنگ افغانستان، جنگ با داعش در عراق و سوریه تفاوتهای بسیار زیادی با یکدیگر داشته اند. لذا برخی ویژگیهای جنگ آینده نیز، مسلماً با امروز متفاوت خواهد بود. شاید بتوان سرعت و دقت را دو متغیر اساسی در جنگ های آینده دانست که حاصل تحولات عصر اطلاعات و دستیابی به فناوریهای پیشرفته و دقیق است. به همین دلیل جهت جلوگیری از غافلگیری در آینده، رویکرد قابلیت محور جایگزین رویکرد تهدید محور شده است. شناسایی قابلیت های لازم برای جنگ آینده مستلزم شناسایی قابلیت های دشمنان آینده است پس ناگزیر باید به شناسایی دشمنان بازگرد در میدان نبرد آینده بپردازیم. هر کنشگر یا بازیگری در جنگ، براساس میزان دسترسی به تسلیحات، فناوری و اطلاعات و در نتیجه نوع و میزان قابلیت هایش، شیوه جنگیدنش به ویژه در حوزه زمینی با سایر بازیگران متفاوت است.

لذا مساله این تحقیق آینده پژوهی جنگ های زمینی آینده با استفاده از ماتریس سنجش قدرت نظامی - منفعت برای شناسایی کنشگران کلیدی است. که این موضوع را در منطقه شرق و جنوب شرق جمهوری اسلامی ایران کنکاش خواهیم کرد و سوالات تحقیق به شرح زیر ارائه می شود:

۱) بازیگران جنگ های زمینی آینده علیه ایران در منطقه شرق و جنوب شرق ایران کدامند؟

۲) جایگاه هر یک از بازیگران جنگ زمینی آینده در منطقه شرق و جنوب شرق ایران براساس میزان تاثیر گذاریشان چگونه است؟

۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

سازمانها در برابر تغییرات محیطی با چالشهای جدی روبرو هستند، تغییراتی که از منابع مختلف سرچشمه میگیرد: نوآوریهای تکنولوژیک، تغییر قوانین یا تحولات محیط. رهبران سازمانها باید همواره آمادگی لازم برای هماهنگی با یک محیط نامطمئن و به سرعت در حال تغییر را داشته باشند (شرماک، 2011) روندهای کنونی در منطقه غرب آسیا، اعم از عربستان، اوضاع افغانستان، ترکیه، یمن، فلسطین، سوریه، لبنان، شبه جزیره کره و جابجایی های داعش و تغییر رویکرد تمرکز به عدم تمرکز،... و استراتژی آمریکا در مورد این مسائل وضعیت پیچیده و مبهمی را برای آینده منطقه ایجاد کرده است. بنابراین می توان بیان کرد که محیط امنیتی ایران دارای وضعیتی معماگونه است و در این تحقیق وضعیت امنیتی - دفاعی آینده بخشی از پیرامون کشور یعنی منطقه شرق و جنوب شرق مورد کنکاش قرار می گیرد. انجام این تحقیق ما را در شناخت وضعیت پیچیده این منطقه و کسب قابلیت های لازم برای دفاع بموقع در مقابل تجاوزات احتمالی دشمنان یاری خواهد رساند و در صورت عدم انجام این تحقیق معمای موجود در این منطقه رمزگشایی نشده و احتمال غافلگیری در منطقه مورد نظر وجود دارد.

۳- پیشینه تحقیق

بررسی ها نشان می دهد که تحقیقی در زمینه جنگ زمینی آینده در منطقه شرق و جنوب شرق کشور علیه ایران صورت نگرفته است بنابراین شرح تحقیقاتی که در سالهای اخیر در زمینه جنگ آینده انجام شده به شرح جدول شماره (۱) خلاصه شده است:

جدول ۱- تحقیقات انجام شده در سالهای اخیر در زمینه جنگ آینده

سال انجام تحقیق	شرح	عنوان تحقیق	محقق
۱۳۹۵	جنگ‌های هیبریدی شامل گستره‌ای از حالات متفاوت جنگ از جمله توانایی‌های متداول، راهکنش‌های نامنظم، انجام خشونت بی‌رویه و اغتشاشات جنایی است که توسط دولت‌ها یا نهادهای غیر دولتی هماهنگ می‌گردد. هدف اصلی این مقاله تدوین راهبردهای خرد و کلان جنگ احتمالی آینده با تأکید بر اجرای جنگ ترکیبی (هیبریدی) می‌باشد. این پژوهش به روش آمیخته (روش توصیفی - تحلیلی و زمینه‌ای موردی) انجام گردیده و از نوع توسعه‌ای - کاربردی می‌باشد، بر اساس مدل SWOT تعداد ۷ راهبرد خرد ارائه گردیده که پس از تلفیق آن با ۵ ویژگی راهبردی، بنیادی و مهم جنگ آینده، ۴ راهبرد کلان استخراج شده است. از چهار سناریو پیش بینی شده جهت جنگ‌های ترکیبی آینده، دو سناریوی آن (سناریو اول و چهارم) به صورت ترکیبی برای ج.ا.ایران متصور می‌باشد، یعنی ترکیب جنگ کنترل از راه دور با جنگ باتلاقی.	تدوین راهبردهای جنگ احتمالی آینده با تأکید بر اجرای جنگ هیبریدی	فتح الله کلانتری
۱۳۹۵	مقابله با تهدیدات جنگ‌های آتی، نیازمند شناخت فضای نبرد آینده و استفاده از تمام ظرفیت‌ها و مؤلفه‌های قدرت ملی می‌باشد. در چنین شرایطی عملیات - های مشترک می‌تواند با بهره‌گیری از کلیه ظرفیت‌های موجود، باعث افزایش بهره‌وری و اثربخشی راهبردها و راه‌کنش‌ها شود. امروزه یکی از نقاط ضعف حتی ارتش‌های بزرگ جهان، بخش لجستیک یا آماد و پشتیبانی است. به عبارت دیگر، این بخش هنوز نتوانسته نسبت به سایر بخش‌ها، سرعت عمل و انعطاف‌پذیری خود را بالا برد.	مدل مناسب آماد و پشتیبانی در فرماندهی مشترک منطقه‌ای در فضای نبرد آینده	ناصر شهلائی، علیرضا نادری؛ جمال قییم؛ فریدون اکبرپور؛ علی صفر ذوالفقاری؛ سیامک قادری
۱۳۹۵	برای موفقیت در دفاع از کشور با توجه به شرایط و ویژگی‌های جنگ‌های آینده عوامل زیادی مؤثر هستند؛ مروری کوتاه بر جنگ‌هایی که در دهه‌های اخیر به وقوع پیوسته نشان می‌دهد به کارگیری نیروهای مختلف تحت یک فرماندهی واحد و یکپارچه الزام‌آور است. بنابراین هدف اصلی از انجام این تحقیق، تدوین الگوی مناسب فرماندهی مشترک منطقه‌ای مبتنی بر تهدیدات آینده می‌باشد. از نتایج تحقیق می‌توان به ارائه الگویی جهت هم‌افزایی ظرفیت‌های نیروهای مسلح در یک منطقه، تسهیل فرماندهی و هدایت نیروها در مقابله با تهدیدات، امکان به کارگیری ظرفیت‌های ملی در مقابله با تهدیدات، افزایش قدرت تصمیم‌گیری و سرعت عکس‌العمل در مقابل تهدیدات آینده اشاره کرد.	تدوین الگوی تشکیل فرماندهی مشترک منطقه‌ای آجا مبتنی بر تهدیدات آینده	حسین شکوهی؛ محمد رضا شیخ
۱۳۹۵	جمهوری اسلامی ایران به دلیل ماهیت ضد استکباری، موقعیت خاص ژئوپلیتیک، ژئواستراتژی و ژئواکونومیک در منطقه، حمایت از مستضعفین جهان، حفظ سیاست استقلال‌خواهی و همچنین برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای خود، به طور طبیعی در معرض تهدیدات زمانی و مکانی گوناگونی قرار دارد. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از تحقیق مشخص گردید که ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده‌ی احتمالی علیه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴؛ بر اساس شاخص‌های عدم قطعیت آینده مشتمل بر تهدید، بازدارندگی و تعاملات بین‌المللی در هشت حوزه تهاجم نظامی (هوا - دریا)، نیابتی دولت‌محور و غیردولتی، براندازی نرم، تحریم همه‌جانبه، بی‌ثبات‌سازی داخلی، تنش مقطعی و نافرمانی، نفوذ و استحاله قابل دست‌بندی است؛ که در آن مهم‌ترین ویژگی‌ها شامل استفاده از سلاح‌های نوین و فضای مجازی، نوع و ابزار تهدیدات از نوع هوشمند (ترکیبی) و عرصه‌ی آن متمرکز بر جنگ اطلاعاتی - امنیتی، فرهنگی و قومی و مذهبی است.	ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده‌ی احتمالی علیه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴	علی ستاریخواه؛ امیر هوشنگ خادم دقیق؛ عزیز نصیرزاده؛ سید محمد میرسمیعی

سال انجام تحقیق	شرح	عنوان تحقیق	محقق
۱۳۹۲	امروزه ماهیت و مکانیزم تهدید نظامی علیه جمهوری اسلامی ایران به دلیل رفتار هوشمندان های که از سوی دشمن صورت م یگیرد نسبت به گذشته بسیار متفاوت شده است. در این راستا، به نظر می رسد دشمن با گسترده تر کردن موضوعات و ابعاد تهدید، مجموعه ای از تهدیدها را در چارچوب " تهدید مرکب " تولید نموده و با پیوند زدن آنها با مولفه های داخلی، مکانیزم هوشمندانه ای را از طریق " تجمیع تهدیدها " علیه جمهوری اسلامی ایران فعال نموده است.	بازدارندگی دفاعی جدید جمهوری اسلامی ایران	رضا مومن زاده

۴- مبانی نظری تحقیق

• آینده پژوهی

آینده پژوهی در پی آن است تا با بهره گیری از تحلیل وضعیت موجود، شناسایی سازوکارهای تغییر و تعریف سناریوهای مختلف، توسعه و بهبود را در آینده های محتمل و ممکن پیش بینی کند. آینده پژوهی، ارتباطی دوسویه با جهان بینی، ایدئولوژی و فرهنگ ملت ها دارد توجه به آینده و اثرات آن در زندگی انسان، از مهمترین مباحثی است که حس کنجکاوای انسان را برمی انگیزد. با توجه به اینکه تحلیل آینده، یکی از موارد محیط شناسی در مباحث استراتژیک محسوب می شود و تحولات علمی این مبحث در روند علمی این مباحث استراتژیک نقش دارد، هدف از روش شناسی آینده پژوهی، اکتشاف، ایجاد و آزمون آینده های مطلوب و محتمل به منظور بهبود تصمیمات هست (اهرسمان^۱، ۲۰۱۲)

آینده پژوهی، دانشی است که بر پایه ارزش های هر جامعه ساخته می شود. در واقع آینده پژوهی باید گذشته - نگر باشد و به حال برسد، روندها را در این زمینه پیدا کند و پس از آن، با استفاده از نظریه های منعطف و ترکیبی بررسی کند که چه آینده های احتمالی برای حوزه علوم انسانی وجود خواهند داشت. (خزایی، ۱۳۹۱)

اولین فعالیت آینده پژوهی در قالب یک تحلیل علمی، توسط گروهی از محققان به سرپرستی آگبرن^۲، در آمریکا انجام شد. (تیشه یار، ۱۳۹۰) از نظر نظامی در سال ۱۹۴۸، پس از جنگ جهانی دوم و به دنبال تجزیه و تحلیل فناوری های مورد استفاده در آلمان و ژاپن، آینده پژوهی به دلیل یک ضرورت نظامی در موسسه راند^۳ در آمریکا مطرح مطرح شد (گودرزی و محمدی، ۱۳۹۲) همچنین انتشار کتاب تصویر آینده نوشته پولاک^۴، در سال ۱۹۵۱ و کتاب

هنر حدس زدن نوشته وتل^۵ در سال ۱۹۶۴ به این علم رسمیت بخشید و پس از آن گسترش یافت. (واعظی و همکاران، ۱۳۹۶) از جمله مهمترین روش های آینده پژوهی می توان به پویش محیطی، تحلیل تأثیرات متقابل، تحلیل تصمیم، مدل های تصمیم گیری، دلفی، اقتصادسنجی، حلقه آینده ها، بازی سازی و شبیه سازی، پیش بینی هوشمندانه و شهود، تحلیل ریخت شناسی، روشهای مشارکتی، درخت- های وابستگی، سناریوها، مدل سازی آماری، پویایی های سیستم، تحلیل ساختاری، تحلیل زنجیره فناوری، پیش- بینی های سریهای زمانی، تحلیل و تأثیر روند، تحلیل لایه- ای علتها، مدل سازی عاملی، نگاشت مسیر و متن کاوی اشاره کرد (کراویچ و اسلاگتر^۶، ۲۰۱۰)

• بازیگران جنگ زمینی آینده

علیرغم پیشرفت های حاصل شده در عرصه فناوری- های نظامی و استفاده از فضا در عصر اطلاعات، نتیجه جنگ های آینده بطور مستقیم به عملکرد نیروهای زمینی مرتبط خواهد بود و اهداف استراتژیک بدون حضور نیروهای زمینی قابل دستیابی نخواهد بود.

همچنین در جنگ های آینده، سطوح تصمیم گیری از متمرکز در رده های بالا باید به غیر متمرکز و در رده های پایین تر، تغییر نماید. و این به مفهوم تغییر در شیوه های جنگیدن سازمان های نظامی در آینده است. از طرفی بازیگران جنگ های آینده دچار تحول اساسی خواهد شد و پیچیدگی و معمای جنگ های زمینی آینده در عدم شناخت بازیگران درگیر در جنگ و شیوه های جنگیدن آنهاست.

مارتین وان کرفلد در ۱۹۹۱ در کتاب "بازاندیشی مفهوم جنگ" تأکید دارد که پس از سال ۱۹۴۵ چریک

محل درگیری جنگهای آینده خواهند بود. در این میدانهای وسیع، گروههای کوچکی در حال شکار گروه های کوچک دیگر خواهند بود. به این معنی که در سلسله مراتب فرماندهی، تصمیمات در پایین ترین سطح اتخاذ می شوند. یعنی در سطح جوخه، دسته و حتی گروه. به عبارت دیگر تمرکز قدرت در افسران جزء و درجه داران اتفاق می افتد. همچنین اصلاح رکن پنجم، یعنی روابط نظامیان با غیرنظامیان ضروری است. (کاپلان، ۲۰۰۶)

• تحلیل بازیگر در پروژه آینده‌پژوهی

تحلیل بازیگر فرآیندی است که بر اساس آن بازیگران یک فعالیت مشارکتی شناسایی می‌شوند؛ نقش و سهم آنان در برنامه یا پروژه مشخص می‌گردد؛ نفوذ حقوق و رفتار آنان در تعامل با سایر بازیگران تحلیل می‌شود. (ریید و همکاران، ۲۰۰۹)

برای نمایش جایگاه فرایند تحلیل بازیگر در آینده‌پژوهی از مدل تعیین قلمرو کینان و مایلز در ابتدای یک پروژه‌ی آینده‌پژوهی بهره برده شد. ابعاد این مدل به دو دسته‌ی کلی تقسیم شده است (مایلز و کینان، ۲۰۰۳):

- ابعاد محدودکننده: شامل نقطه شروع، نتایج مورد انتظار، مخاطبان، محیط سیاست‌گذاری و فرهنگ اجتماعی - اقتصادی و منابع.
- ابعاد تنظیم‌شونده: شامل روش‌ها، خروجی‌های رسمی، سازمان و مدیریت پروژه، موضوعات یا بخش‌های تحت پوشش، افق زمانی، مداخله سیاستی و نوع مشارکت.

ها، تروریست‌ها، باندهای مسلح، شورشیان و شبه نظامیان، 160 جنگ به راه انداخته اند و نتیجه گیری می کند که در آینده، "جنگ کم شدت" شیوع می یابد و در آن مرز بین نظامیان و غیرنظامیان از بین خواهد رفت و بازیگران غیردولتی جنگ را از انحصار دولت‌ها خارج خواهند کرد. او معتقد است جنگ‌های آینده، جنگ‌های موجودیت هستند زیرا در جنگ موجودیت به جای ارتش، این ملت‌ها هستند که شجاعانه و برای اهداف والای خود نظیر آزادی و حیات می‌جنگند. (پیتر والدمن، ۲۰۰۴)

رابرت دی. کاپلان^۷ در کتاب خود "ناله‌های امپراطوری: قدرت نظامی آمریکا بر روی زمین" پیش‌بینی کرد که عصر جنگ انبوه نیروهای پیاده شده و باید در آینده، نیروی سبک و کوبنده در اختیار داشت. وی معتقد است که نباید بیش از حد غرق نظریه‌های نوین و جذاب و پرطمطراق سلاح‌های پیشرفته جنگی شد و تحت تاثیر این حرف بود که "دیگر جنگ در قرن بیست و یکم متحول شده است".

"دگرگونی در ماهیت جنگ"، باید بار دیگر تعریف شود. به رغم دیدگاه رایج، دگرگونی و تحول واقعی، به معنی ارتقای کیفیت نیروهای رده پایین در قالب آموزش‌های مدرن فرماندهی و زبانهای خارجی و دیگر مهارتهایی است که باید در نظام ارتقای شغلی ایشان لحاظ شود، چرا که آنها، همواره اولین افرادی هستند که با چالشهای میدان نبرد روبه‌رو می‌شوند. در آینده میدانهای نبرد، به مراتب گسترده‌تر از میدانهای کنونی خواهند بود. بیابانها، جنگلهای وسیع و شهرهای شلوغ کشورهای جهان سوم،

جدول ۲- شرح ابعاد ارائه شده توسط کینان و مایلز

ابعاد پروژه	مولفه‌ها	شرح	تحلیل بازیگر
ابعاد محدودکننده	نقطه‌ی شروع	آینده‌پژوهی تقریباً در هر جایی که تصمیم‌گیری وجود داشته باشد، می‌تواند انجام گیرد: در سطح ملی، به وسیله‌ی سازمان‌های بین‌المللی و حتی در سطح یک شرکت.	
	محیط سیاست‌گذاری و فرهنگ اقتصادی اجتماعی	آینده‌پژوهی در یک خلأ سیاسی، فناورانه یا اقتصادی-اجتماعی انجام نمی‌گیرد بلکه در یک بافت نهادی ^۸ قرار دارد. چنین نهادهایی خود در یک محیط سیاست‌گذاری و درون یک فرهنگ اقتصادی اجتماعی قرار دارند.	
	مخاطبان	فرآیند آینده‌پژوهی باید یک فرآیند مشارکتی باشد و ذی‌نفعان مختلف در آن به ارائه دیدگاه‌های خود بپردازند.	x
	نتایج مورد انتظار	هدایت یک پروژه آینده‌پژوهی برای دستیابی به نتایج مورد انتظار می‌باشد. نوع این نتایج وابسته به نوع سازمان‌ها و جوامع درگیر فرآیند می‌باشد.	x

ابعاد پروژه	مولفه‌ها	شرح	تحلیل بازیگر
	منابع	منابع مورد نیاز برای انجام یک پروژه آینده‌پژوهی عبارتند از منابع مالی، زمان، حمایت سیاسی، منابع انسانی، منابع زیرساختی و منابع فرهنگی.	
ابعاد تنظیم‌شونده	موضوعات یا بخش‌های تحت پوشش	از ابتدای پروژه آینده‌پژوهی باید در نظر داشت که پوشش دادن همه‌ی بخش‌ها یا موضوعات ممکن، غیرعملی است. این بدین معناست که انتخاب‌هایی باید صورت گیرد. نحوه‌ی انجام چنین انتخابی در پروژه‌های آینده‌پژوهی به ندرت روشن و مشخص است. زمانی که تقاضا برای پوشش دادن تعداد حوزه‌ها یا بخش‌هایی بیش از امکانات موجود وجود دارد، ناگزیر باید تصمیماتی مشکل‌انگاز شود.	x
	افق زمانی	در عمل، افق زمانی فعالیت‌های آینده‌پژوهی به طور قابل ملاحظه‌ای متفاوت می‌باشد زیرا منظور از بلندمدت برحسب موضوع و فرهنگ‌های مختلف، تفاوت بسیاری دارد. شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد افق زمانی به اهداف و جهت‌گیری پروژه آینده‌پژوهی وابسته است.	
	روش‌ها	هنگامی که تصمیم به تفکر در مورد آینده گرفته می‌شود، دستیابی به یک فهم و درک از وضعیت گذشته و حال ضروری است. دستیابی به این فهم و درک می‌تواند از طریق روش‌های مختلفی انجام پذیرد.	
	مشارکت	اینکه چه کسانی در آینده‌پژوهی مشارکت کنند، مسئله‌ی اصلی مدیران پروژه است و بستگی به اهداف، جهت‌گیری پروژه، موضوعات یا بخش‌های تحت پوشش و مخاطبان پروژه دارد. برخی پروژه‌های آینده‌پژوهی با مشارکت تعداد افراد محدودی انجام‌یافته در صورتی که برخی دیگر با مشارکت بسیار گسترده‌ای همراه بوده‌اند.	x
	سازمان و مدیریت پروژه آینده‌پژوهی	برای هر فعالیت آینده‌پژوهی ضروری است که یک ساختار در نظر گرفته شود. این ساختار شامل تخصیص نقش‌ها به گروه‌های کاری، پانل‌ها، حامیان، آموزش‌دهندگان و... می‌باشد.	x
	خروجی‌های رسمی	پروژه‌های آینده‌پژوهی یا به دنبال تاکید بر خروجی‌ها یا تاکید بر فرآیندها و یا در جستجوی روشی جهت ترکیب این دو می‌باشند. رویکردهای خروجی-محور معمولاً به دنبال دستیابی به نتایج ملموس و محسوس مانند گزارش‌های دربردارنده‌ی یک سناریو، یک فهرست مهم از اولویت‌ها یا... هستند. چنین رویکردهایی اغلب تعداد گروه‌های متخصص کمتری را شامل شده و از متدولوژی‌های بسیار رسمی برای استخراج و ترکیب عقاید متخصصان استفاده می‌کنند. رویکردهای فرآیند-محور بیشتر متمرکز بر شبکه‌سازی بهتر و تبادل عقاید میان بازیگران هستند.	
	مداخله سیاسی	نحوه‌ی پی‌گیری نتایج آینده‌پژوهی معمولاً به وسیله‌ی مدیران پروژه که تمام فکر خود را به انجام صحیح فرآیند آینده‌پژوهی مشغول می‌دارند، نادیده گرفته می‌شود. اگرچه انجام صحیح فرآیند آینده‌پژوهی می‌تواند به افزایش احتمال موفقیت فعالیت‌ها و اقدامات دنبال‌کننده‌ی نتایج منجر گردد، اما آگاهی از امکان انجام اقدامات از نظر سیاسی، باید از ابتدای پروژه، در نظر گرفته شود.	x

بخش‌هایی بیش از امکانات موجود وجود دارد، ناگزیر باید تصمیماتی مشکل‌انگاز شود و مسلماً این تصمیمات در گرو شناخت بازیگران موثرتر می‌باشد. همچنین شناخت سازمان و مدیریت پروژه آینده‌پژوهی نیازمند شناخت بازیگران، نقش‌ها و روابط آن‌ها، قدرت و منافع هر بازیگر می‌باشد و این‌ها همه بخشی از نتایج روش‌های تحلیل بازیگر است که بدون به‌کارگیری آن‌ها نمی‌توانیم

همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌گردد، از مراحل ۱۲ گانه تعیین حیطه پروژه در ۶ مرحله نیاز به شناخت صحیح از بازیگران، اهداف و منافع آن‌ها می‌باشد. لذا نه می‌توان بدون شناخت صحیح بازیگران انتظار نتایج صحیحی از تحلیل بازیگر داشت. و نه بدون شناخت بازیگران می‌توان، هدف‌گذاری صحیحی انجام داد. زیرا زمانی که تقاضا برای پوشش دادن تعداد حوزه‌ها یا

۵- روش شناسی تحقیق

این تحقیق کیفی با رویکرد آینده‌پژوهانه و با استفاده از مدل ماتریسی قدرت-منفعت در روش تحلیل بازیگر برای تجزیه و تحلیل نتایج استفاده گردیده است. جمع آوری داده‌ها از طریق مصاحبه با شش گروه خبره در حوزه جنگ در سه مرحله انجام گردید و در هر مرحله از هر گروه خواسته شد که نظر خبرگی خود را برای همه گروه‌ها بیان نمایند.

۶- تجزیه و تحلیل داده‌ها

نتایج مصاحبه با گروه‌های خبره به شرح جدول (۴) خلاصه شده است:

جدول ۴- نتایج نهایی شش گروه خبره

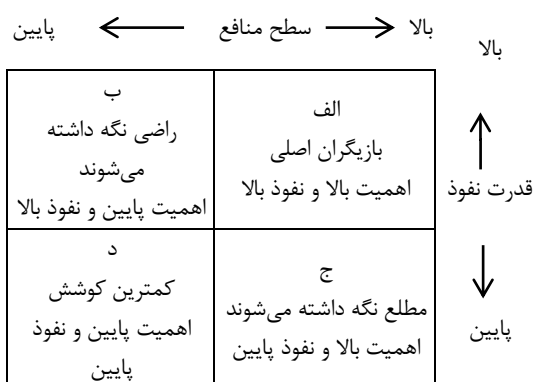
گروه	تعداد اعضا	بازیگران کلیدی
الف	۳ نفر	ائتلاف تروریستها، شکل‌های جدید بی هویت تروریستی، مداخلات خارجی قدرتهای استکباری، طالبان
ب	۴ نفر	رژیم صهیونیستی، ترکیه گروه‌های معاند و وهابیت و سلفیت، ائتلاف عربی
ج	۴ نفر	نیروهای فرمانتقه ای شامل آمریکا و ناتو، مردم بومی، گروه‌های تارشگری، عربستان، اسرائیل، پاکستان
د	۳ نفر	عربستان، گروه‌های تروریستی نوین غیرمتمرکز، منافقین
و	۳ نفر	مردم محلی، ائتلاف منطقه‌ای، استقلال طلبان بلوچستان پاکستان، وهابیت و سلفی گری
ه	۶ نفر	گروهک‌های مسلح محلی، نیروهای فرمانتقه ای، وهابیت و عناصر تکفیری

در ادامه از گروه‌های خبره، میزان قدرت نظامی و میزان منافع هر بازیگر مطابق طیف لیکرت ده تایی (از صفر تا ۹) پرسیده شده و پاسخ‌ها مطابق جدول (۵) جمع‌بندی گردید.

انتظار داشته باشیم به نتایج جامع و کاملی برسیم که مورد قبول همگان باشد. (منطقی و همکاران، ۱۳۹۳)

• ماتریس دسته‌بندی بازیگران

یکی از مدل‌های تحلیل بازیگران، دستیابی به ماتریس دسته‌بندی بازیگران بر اساس اهمیت و نفوذ آنان است. تکمیل این ماتریس کمک می‌کند که فهرستی از بازیگران و ذی‌نفعان به تفکیک اهمیت و میزان نفوذشان تهیه شود (شکل ۱). (چپسن و همکار، ۲۰۰۹)

شکل ۱- ماتریس دسته بندی ذینفعان

بر اساس ماتریس دسته بندی ذینفعان، ماتریس سنجش قدرت نظامی-منفعت بازیگران به صورت جدول ۳ ارائه می‌شود که در آن میزان قدرت نظامی و منافع بازیگران نسبت به هم سنجیده شده و جایگاه هر بازیگر تعیین می‌شود. در این مدل ماتریسی هر متغیر در سطح بالا، نسبی و پایین در نظر گرفته شده است.

جدول ۳- مدل ماتریس قدرت نظامی - منفعت ارائه شده توسط محقق

بازیگران با قدرت نظامی بالا و منافع بالا	بازیگران با قدرت نظامی بالا و منافع نسبی	بازیگران با قدرت نظامی بالا و منافع پایین
بازیگران با قدرت نظامی نسبی و منافع بالا	بازیگران با قدرت نظامی نسبی و منافع نسبی	بازیگران با قدرت نظامی پایین و منافع بالا
بازیگران با قدرت نظامی پایین و منافع بالا	بازیگران با قدرت نظامی پایین و منافع نسبی	بازیگران با قدرت نظامی پایین و منافع پایین

جدول ۵- میانگین پاسخهای گروههای خبره به میزان قدرت نظامی و میزان منافع هر بازیگر

میانگین طیف لیکرت میزان منفعت	میانگین طیف لیکرت میزان قدرت نظامی	کلیه بازیگران/ذینفعان
۹	۹	آمریکا
۸,۲	۸,۶	ناتو
۹	۸,۲	رژیم صهیونیستی
۴,۴	۵,۸	گروههای تروریستی نوین غیرمتمرکز و بی هویت
۲,۸	۲,۴	گروهکهای تروریستی محلی
۳,۷	۴,۲	طالبان افغانستان
۳	۳,۸	طالبان پاکستان
۴,۱	۷,۲	عربستان
۳,۳	۷,۱	ائتلاف منطقه‌ای
۴	۷,۳	ترکیه
۶,۳	۲,۷	گروهک منافقین
۲,۹	۱,۹	بلوچستان پاکستان
۲,۱	۱,۳	قومیت‌های وهابی
۰	۷,۵	پاکستان

خنثی ارائه می نماید که در دسته بندی در نظر گرفته نمی‌شود.

در جدول (۶) میزان تاثیرگذاری هر یک از بازیگران براساس میانگین نمرات داده شده گروه‌های خبره، سطح بندی شده اند.

جدول ۶- ماتریس سنجش قدرت نظامی، منفعت

میانگین طیف لیکرت میزان منفعت	میانگین طیف لیکرت میزان قدرت نظامی	کلیه بازیگران/ذینفعان	میزان تاثیرگذاری
۹	۹	آمریکا	درجه ۱
۸,۲	۸,۶	ناتو	درجه ۱
۹	۸,۲	رژیم صهیونیستی	درجه ۱
۴,۴	۵,۸	گروههای تروریستی نوین غیرمتمرکز و بی هویت	درجه ۳
۲,۸	۲,۴	گروهکهای تروریستی محلی	درجه ۵
۳,۷	۴,۲	طالبان افغانستان	درجه ۳
۳	۳,۸	طالبان پاکستان	درجه ۳
۴,۱	۷,۲	عربستان	درجه ۲
۳,۳	۷,۱	ائتلاف منطقه‌ای	درجه ۲
۴	۷,۳	ترکیه	درجه ۲
۶,۳	۲,۷	گروهک منافقین	درجه ۴

در این مرحله باید مشخص نمود که هر بازیگر در مقایسه با سایر بازیگران چه میزان قدرت نفوذ و جایگاه دارد. برای تعیین جایگاه هر بازیگر، میزان تاثیرگذاری هر بازیگر به صورت درجه ۱ تا درجه ۶ براساس دسته بندی زیر نامگذاری می‌شود:

- ✓ گروه بازیگران با قدرت نظامی بالای ۶ و منافع بالای ۶، گروه با تاثیرگذاری درجه ۱ نامگذاری می‌شود.
- ✓ گروه بازیگران با قدرت نظامی بالای ۶ و منافع بین ۳ تا ۶، گروه با تاثیرگذاری درجه ۲ نامگذاری می‌شود.
- ✓ گروه بازیگران با قدرت نظامی بین ۳ تا ۶ و منافع بین ۳ تا ۶، گروه با تاثیرگذاری درجه ۳ نامگذاری می‌شود.
- ✓ گروه بازیگران با قدرت نظامی بین ۳ تا ۶ و منافع بالای ۶، گروه با تاثیرگذاری درجه ۴ نامگذاری می‌شود.
- ✓ گروه بازیگران با قدرت نظامی بالای ۳ و منافع پایین ۳، گروه با تاثیرگذاری درجه ۵ نامگذاری می‌شود.
- ✓ گروه بازیگران با قدرت نظامی بالای ۶ و منافع پایین ۳، به دلیل تاثیرگذاری ضعیف و یا عدم تمایل به تاثیرگذاری و اتخاذ سیاست بی طرفی، رفتاری

تاثیرگذاری کمتری نسبت به دو گروه اول، نیاز به کسب قابلیت‌های نوینی متفاوت با قابلیت‌های شناخته شده موجود دارد.

(د) بازیگران با تاثیرگذاری با درجه ۴

این بازیگران که شامل منافقین و مخالفین نظام جمهوری اسلامی می باشند، به عنوان بازیگران درجه ۴ نقشی شبیه به حشرات موذی بازی می نمایند.

(و) بازیگران با تاثیرگذاری با درجه ۵

گروهک‌های تروریستی محلی، استقلال طلبان بلوچ پاکستان و ایران و قومیت‌های محلی متأثر از وهابیت عربستان بازیگران درجه ۵ را تشکیل می دهند. عملکرد این بازیگران کاملا وابسته است و به عملکرد سایر بازیگران بستگی دارد. این دسته با آنکه از نظر قدرت نظامی در کمترین حد قرار دارند به دلیل آشنایی کامل به مناطق دو طرف مرز می توانند نقش‌های حمایت یا هدایت سایر بازیگران و یا نفوذ در نیروهای داخلی را ایفا نمایند.

۶- نتیجه گیری

این تحقیق به دنبال پاسخ به دو سوال اساسی بوده است. **سوال اول:** بازیگران کلیدی جنگ‌های زمینی آینده علیه ایران در منطقه شرق و جنوب شرق ایران کدامند؟
پاسخ: بازیگران کلیدی جنگ‌های زمینی آینده بر اساس میزان قدرت نظامی و منافع که خواهند داشت شامل ۱۳ بازیگر می باشد. آمریکا و متحد اصلیش ناتو و در کنار آنها رژیم صهیونیستی، عربستان، ترکیه، ائتلاف منطقه‌ای، گروه‌های تروریستی نوین غیرمتمرکز و بدون هویت مشخص در کنار گروه‌های تروریستی سنتی، منافقین و مخالفین نظام جمهوری اسلامی، گروهک‌های تروریستی محلی، استقلال طلبان بلوچ پاکستان و ایران و قومیت‌های محلی متأثر از وهابیت عربستان بازیگران کلیدی این جنگ احتمالی معرفی شده اند.

میزان تاثیرگذاری	میانگین طیف لیکرت میزان منفعت	میانگین طیف لیکرت میزان قدرتی نظامی	کلیه بازیگران/ذینفعان
درجه ۵	۲,۹	۱,۹	بلوچستان پاکستان
درجه ۵	۲,۱	۱,۳	قومیت‌های وهابی

سطح بندی بازیگران جنگ زمینی آینده در منطقه شرق و جنوب شرق ایران براساس میزان تاثیرگذاری

(الف) بازیگران با سطح تاثیرگذاری درجه ۱

بازیگران فرامنطقه ای شامل آمریکا و متحد اصلیش ناتو و در کنار آنها رژیم صهیونیستی به عنوان بازیگران تاثیرگذار درجه ۱ و مهمترین و موثرترین بازیگر شناسایی شدند. این مطلب به معنی این است که قدرتهای بزرگ همچنان تمایل به حضور در سایر مناطق را دارند و با شیوه‌های مستقیم یا غیرمستقیم رویکرد سلطه‌گری خویش را ادامه می دهند.

(ب) بازیگران با سطح تاثیرگذاری درجه ۲

عربستان، ترکیه و ائتلاف منطقه‌ای مهمترین بازیگران تاثیرگذار درجه ۲ در منطقه شرق و جنوب شرق کشور در آینده شناسایی شده‌اند. پس از تجزیه عثمانی، عربستان و ترکیه همواره در صدد دستیابی به قدرت در منطقه غرب آسیا بوده‌اند. البته شیوه‌های تاثیرگذاری آنها با هم کاملا متفاوت است. عربستان رویکرد مقابله مستقیم را در پیش گرفته است و به دنبال کسب حمایت کامل بازیگران درجه ۱ می‌باشد ولی ترکیه رفتاری دوگانه در سالهای مختلف از خود نشان داده است و از بازیگران درجه ۱ فاصله گرفته است.

(ج) بازیگران با تاثیرگذاری با درجه ۳

شکل گیری گروه‌های تروریستی نوین غیرمتمرکز و بدون هویت مشخص در منطقه افغانستان و پاکستان در کنار گروه‌های تروریستی سنتی موجود بازیگران درجه ۳ را تشکیل می دهند. رفتار این گروهها با شکل‌های جدید خشونت همراه خواهد بود. این دسته هرچند از درجه

۹) منطقی، منوچهر؛ امیرعلی سیف الدین؛ محسن اکبرپورشیرازی و علی زارع میرک آباد، ۱۳۹۳، بررسی جایگاه تحلیل بازیگر در مطالعات آینده پژوهی، اولین کنفرانس بین المللی ابزار و تکنیکهای مدیریت، تهران، موسسه اطلاع رسانی نارکیش، مومن نژاد، رضا. (۱۳۹۲). بازدارندگی دفاعی جدید جمهوری اسلامی ایران. پژوهشنامه دفاع مقدس، ۲(۷)، ۱۴۷-۱۸۰.

۱۰) واعظی، سیدکمال، قمیان، محمد مهدی، وقفی، سیدحسام (۱۳۹۶). آینده پژوهی در علوم انسانی با رویکرد مدیریت دانش، ملاحظات، دستاوردها و اثرات، فصلنامه مدیریت سازمانهای دولتی، دوره ۵، شماره ۳، ۳۱-۴۶

- 11) Ehresman, C. (2012). "A theoretical frame for future studies". On the Horizon. 21(1), 46-53
- 12) Krawczyk & Slauchter, R. (2010). "New generations of futures methods". Futures, 42, 75-82
- 13) Jepsen, Anna Lund; Eskerod, Pernille, 2009, Stakeholder Analysis in Projects: Challenges in using current guidelines in the real world, International Journal of Project Management, 27, PP. 335-343.
- 14) Miles, Ian and Michael Keenan.(2003). Organising a Technology Foresight Exercise, Technology Foresight for Organizers, 8-12 December, Ankara, Turkey.
- 15) Reed, M. S., Graves, A., Dandy, N., Posthumus, H., Hubacek, K., Morris, J & ... .. Stringer, L. C. (2009). Who's in and why? A typology of stakeholder analysis methods for natural resource management. Journal of environmental management, 1933, (5), 90, 1949-1933

یادداشتها

1. Ehresman
2. Ogburn
3. Rand
4. Pollock
5. Vattal
6. Krawczyk & Slauchter
7. Robert D. Kaplan

سوال دوم: جایگاه هر یک از بازیگران جنگ زمینی آینده در منطقه شرق و جنوب شرق ایران براساس میزان تاثیرگذاریشان چگونه است؟

پاسخ: سیزده بازیگر معرفی شده در پاسخ سوال اول از نظر میزان تاثیرگذاری در ۵ سطح، سطح بندی شدند و به عنوان بازیگران با سطح تاثیرگذاری درجه ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ معرفی گردیدند.

فهرست منابع

- ۱) تیشه یار، ماندانا (۱۳۹۰). آینده پژوهی در مطالعات استراتژیک، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی
- ۲) خزایی، سعید (۱۳۹۱). آینده پژوهی فرهنگی و اجتماعی، دوماهنامه فارابی، شماره ۲۷.
- ۳) ستاریخواه، علی، خادم دقیق، امیرهوشنگ، نصیرزاده، عزیز، میرسمیعی، سید محمد. (۱۳۹۵). ماهیت صحنه جنگ ترکیبی آینده‌ی احتمالی علیه جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴. آینده پژوهی دفاعی، ۱(۱)، ۲۷-۴۴.
- ۴) شکوهی، حسین، شیخ، محمدرضا. (۱۳۹۵). تدوین الگوی تشکیل فرماندهی مشترک منطقه‌ای آجا مبتنی بر تهدیدات آینده. آینده پژوهی دفاعی، ۱(۳)، ۱۳۹-۱۶۷.
- ۵) شهلائی، ناصر، نادری، علیرضا، قییم، جمال، اکبرپور، فریدون، ذوالفقاری، علی صفر، قادری، سیامک. (۱۳۹۵). مدل مناسب آماد و پشتیبانی در فرماندهی مشترک منطقه‌ای در فضای نبرد آینده. آینده پژوهی دفاعی، ۱(۳)، ۷-۳۴.
- ۶) کلانتری، فتح الله. (۱۳۹۵). تدوین راهبردهای جنگ احتمالی آینده با تأکید بر اجرای جنگ هیبریدی. آینده پژوهی دفاعی، ۱(۲)، ۱۴۳-۱۶۲.
- ۷) فان کرفلد، مارتین. (۲۰۰۶). بازاندیشی مفهوم جنگ، ترجمه حیدری، عبدالله، مرکز آینده پژوهی علوم و فناوری دفاعی، تهران، ۱۳۸۶
- ۸) گودرزی، غلامرضا محمدی، مهدی (۱۳۹۲). بررسی تطبیقی نگاه تمدنی غرب و اسلام به مقوله سبک زندگی با رویکرد آینده پژوهی، فصلنامه مطالعات آینده پژوهی، سال دوم، شماره ۷.

Measuring the Impact of Possible Actors on Future Land Wars in the Eastern and Southern East of Iran

Seyyed Alireza Mirsaeid

PhD student at Malek Ashtar University of Technology and coach of Imam Ali University (Corresponding Author)
Afsar1354@yahoo.com

Hamidreza Fartookzadeh

Associate Professor Malek Ashtar University of Technology

Hossein Valivand Zamani

Assistant Professor at the Command and Headquarters University of Aja

Seyyed Asghar Jafari

Assistant Professor Malek Ashtar University of Technology

Abolfazl Bagheri

Assistant Professor Malek Ashtar University of Technology

Abstract

One of the characteristics of future wars is the plurality and diversity of actors and forces involved in the war, and the analysis of actors is a process by which actors are identified; their role and contribution in the intended program and the relationships of the actors are determined. To make Therefore, this research has been conducted with the aim of analyzing the main actors in the eastern and southeastern parts of the country to formulate controversy and possible ground warfare in the future. This research was exploratory and futuristic. In this regard, a panel of experts consisting of 11 tables of experts and experts in the field of war was formed and then interviewed with 9 senior officials associated with the situation in the region. Then, using the actor analysis method, the main actors in the future ground warfare in the area were identified and classified, and then the role of the actors and the relationship between them was identified.

Keywords: Future Studies, Future Earthquake War, Influence Matrix - Level of Interest, Actor Analysis, Actors of War